

РЕЦЕНЗИЯ

От: *доц. д-р Константин Христов Пудин,*
Университет за национално и световно стопанство,
катедра „Национална и регионална сигурност“,
Научна специалност: „Икономика и управление (Мениджмънт на отбраната и сигурността, основи на политиката за сигурност)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** в професионално направление 3.3. Политически науки, научна специалност „Политология“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *дисертант Мирела Владова Владимирова-Димитрова*
 Тема на дисертационния труд: *„Концепцията Сръбски свят – политико-идеологически рефлексии в Западните Балкани (на примера на Босна и Херцеговина и Черна гора)“*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1829/25.06.2025 г. на в.и.д. зам.-ректор по НИД на УНСС и решение на научното жури от заседанието му на 26.06.2025 г., Протокол № 58.

1. Информация за дисертанта

Дисертант Мирела Владова Владимирова-Димитрова се е обучавала по докторска програма към катедра „Политология“ при факултет „Международна икономика и политика“ на УНСС по научна специалност „Политология“ съгласно Заповед на зам.-ректора по НИД на УНСС № 986/12.04.2022 г. с научен ръководител проф. д-р Блага Благоева. Обучението е осъществено в редовна форма през периода 22.03.2022-24.06.2025 г.

- **Кратка биографична справка**

Дисертант Мирела Владимирова-Димитрова е възпитаник на Национална Априловска гимназия в Габрово, където получава средното си образование.

В периода 2014-2018 г. се е обучавала в бакалавърската специалност „Политология“ в УНСС, София, която успешно завършва с придобиване на бакалавърска степен по политология.

Притежава магистърска степен по Национална и международна сигурност от Нов български университет, София.

Дисертант Мирела Владимирова-Димитрова притежава отлични комуникативни и организаторски умения, които развива в процеса на своето следване в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“, участвайки в организирането и провеждането

на различни събития. Член е на клуб „ЕГО ПОЛИТИКО“ в УНСС. Владее английски, руски и испански език.

Извън обхвата на своите изследователски интереси, тя демонстрира афинитет към литературата и модата. Награждавана е за литературни постижения в периода на средното си образование.

- **Заемани академични и други длъжности до момента (вкл. длъжности извън ВУ или научна организация).**

Дисертант Мирела Владимирова-Димитрова не е заемала и не заема към момента академична длъжност, но от дисертационния ѝ труд и публикациите, предоставени на научното жури, е видно, че тя притежава изследователски потенциал, което е предпоставка за бъдеща реализация в академичната област.

В качеството си на докторант тя е подпомагала преподавателската работа на катедра „Политология“, в която се е обучавала, провеждайки четири учебни часа по дисциплината „Политическа култура“ през летния семестър на уч. 2023/2024 г.

В периода декември 2019 - март 2020 г. е провела стаж в Дирекция „Консулски отношения“ на Министерството на външните работи на Р България.

- **Кратка информация за изпълнението на индивидуалния план**

В рамките на периода на своето обучение в докторска степен към катедра „Политология“ дисертант Мирела Владимирова-Димитрова добросъвестно е изпълнила всички дейности, които са били включени в нейния индивидуален план – успешно е положила докторантските си изпити, в т.ч. по дисциплините Методология на научните изследвания, Академично писане, Политическа култура и политическа комуникация, Политически теории на XX и началото на XXI век, Реферат по темата на дисертационния труд, разработила е дисертационен труд и има изискуемите научни публикации.

Тя е покрила и минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, което е видно и от справката, която е приложена към документите за това научно жури.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- **Структура, обем**

Дисертационният труд е разработен в рамките на 311 страници стандартен компютърен текст. Структуриран е в увод, изложение от три глави, заключение, приложения (5 бр.), библиография. В началото на дисертацията авторката е приложила Списък на използваните съкращения и Списък на таблиците (5 бр.) и фигурите (1 бр.).

- **Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд**

Темата на дисертационния труд е **изключително актуална и важна**. Актуалността ѝ се определя от факта, че тя има отношение към конкретни съвременни измерения на вътрешната и външната политика на една европейска, балканска и съседна на България държава, в случая Сърбия. Темата е значима, защото тази политика, основаваща се на определена идейна основа, в случая авторката вижда в тази основа компоненти на концепцията „Сръбски свят“, определя не само бъдещото развитие на Сърбия, но засяга съдбата на други държави от Западните Балкани. Така тя неминуемо дава отражение както върху стабилността на региона, така и върху обединена Европа, бореща се да запази своята отслабваща геополитическа тежест. Тази политика, въпреки че това не е изследвано, а само е споменато няколко пъти като факт, има отношение и към Северна Македония, респективно върху хората там, които

са запазили своето българско съзнание. Тя засяга индиректно и българското малцинство в Сърбия. Обстоятелство, което неминуемо касае и България.

Обектът и предметът на изследване са ясно дефинирани. **Обект на изследване** в дисертационния труд е концепцията „Сръбски свят“ – националният сръбски идеал, водещи идеи, ценности, принципи и цели, заложен в нея. **Предмет на изследване** в дисертационния труд са политико-идеологическите рефлексии на концепцията в Черна гора, Република Сръбска и Сърбия.

Във фокуса на изследването, представено в дисертационния труд, е концепцията „Сръбски свят“, която според **изследователската теза**, формулирана от дисертант Мирела Владимирова-Димитрова, съдържа националистически и реваншистки идеи, които създават предпоставка за провеждане на агресивни и асимилационни политики от страна на властите в Белград спрямо държави от Западните Балкани със сръбска диаспора, посредством специфични механизми за влияние върху политическите процеси и обществени нагласи в тях, което поражда политически предизвикателства пред засегнатите общества.

Цялата логика на изследването се основава на доказване на горното твърдение, като са формулирани и три работни хипотези, а именно:

1) В хода на историческото развитие сръбският национален идеал преминава през различни трансформации – резултат от влиянието на множество фактори, които водят до промяна във визията и средствата за постигането му, но основната цел заложен в него – духовно, културно и политическо обединение в единните граници на родината, остава непроменена.

2) Концепцията „Сръбски свят“ като съвременната доктрина за постигане на сръбския национален идеал се подкрепя от значителна част от управляващия елит в Сърбия и се налага чрез агресивни политики и специфични инструменти за влияние по отношение на държави от Западните Балкани със сръбска диаспора.

3) Концепцията „Сръбски свят“ притежава рисков потенциал за бъдещето вътрешно и външнополитическо развитие на Черна гора и Босна и Херцеговина (Република Сръбска), поради заявените националистически намерения в нея, свързани с прекрояване на граници в Западните Балкани, което поражда предизвикателства за политическата стабилност и сигурност пред властите и обществата на разглежданите държави.

Основната **изследователска цел**, която авторката поставя в своето изследване, е да се анализират - идеологическите рефлексии и политическите рефлексии на концепцията. Първите - чрез проследяване на историческите трансформации в сръбския национален идеал, изследване на факторите и процесите, водещи до утвърждаването на идеите на съвременната концепция и анализ на партийни програми на водещи сръбски партии. Вторите - чрез анализ на поведението, посланията и специфичните инструменти, които използват сръбските власти, за да осъществяват влияние върху политическите процеси и обществени нагласи в посочените държави от Западните Балкани.

За постигането на тази цел са формулирани **5 изследователски задачи**, които са както следва:

- Да се изследват историческите трансформации в сръбския национален идеал чрез открояване на основни събития в сръбската история, оказващи влияние върху визията и средствата за постигането му;
- Да се анализират факторите и процесите, способстващи за появата, утвърждаването и разпространението на концепцията „Сръбски свят“ като

- се разгледат основните идеи на водещите ѝ идеолози, което да послужи за нейната съдържателна реконструкция (авторска интерпретация);
- Да се проследи обвързаността на идеите на „Сръбски свят“ с тези на „Руски свят“, като се открият водещи сходства и различия между тях;
 - Да се осъществи съдържателен анализ на програмите на водещи сръбски партии в „Третия кабинет Бърнабич“, с цел извеждане на принципи, идеи и цели, даващи основание за позиционирането им или като нейни „най-силни поддръжници“ или като нейни „най-силни опоненти“ в контекста на сръбското политическо пространство;
 - Да се проведат дълбочинни интервюта с експерти по темата, с цел открояването на: водещите механизми за влияние на Белград в изследваните държави; възможностите за външнополитическо развитие на Черна гора и Република Сръбска, вследствие сръбското вмешателство; алтернативите пред бъдещето на сръбския народ и управляващи, предвид необходимостта от установяване на баланс между националните интереси, свързани със стремежа към реабилитация, намеренията за европейска интеграция и желанието за поддръжане на традиционно близки отношения с Русия.

Така формулираните изследователски задачи изцяло кореспондират със заявената изследователска цел и допринасят за нейното постигане.

- **Използвана научна литература (оценка на осведомеността на дисертанта по проблематиката, разглеждана в дисертационния труд).**

Дисертант Мирела Владимирова-Димитрова демонстрира задълбочени знания и отлична информираност по отношение на темата на дисертационния труд. Тя коректно е цитирала различни източници в дисертацията си. Списъкът с използвана и цитирана литература, който е приложен в края на труда, се състои от впечатляващите 215 бр. източници. Те са разделени на две категории – печатни издания на кирилица и латиница, общо 56 бр. и интернет източници, останалите 159 бр.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- **Акцентираща се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд**

Без да изглежда преувеличено, може да се приеме, че резултатите от изследването представени в този дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ са впечатляващи. Те имат научен и научно-приложен характер.

Научни резултати

Дисертационният труд е посветен на актуална, важна и същевременно слабо разработена у нас тема, каквато безспорно представлява темата за концепцията „Сръбски свят“ и нейната практическа реализация в рамките на вътрешната и особено външната политика на Сърбия.

Дисертант Мирела Владимирова-Димитрова прилага добре подбран изследователски инструментариум, който ѝ позволява да проследи и анализира развитието на вижданията за сръбския национален идеал от средата на XIX век до наши дни, да представи произхода на концепцията „Сръбски свят“, а също за първи път да конструира съдържателно тази, несъществуваща като цялостен писмен документ, концепция, идентифицирайки 10 основни показателя. Наред с това е направен сравнителен анализ между концепцията „Сръбски свят“ и концепцията „Руски свят“.

Всички тези резултати обогатяват изследванията в рамките на съответната проблемна област в страната и стават основа за следващи научни изследвания по тази тема.

Научно-приложни резултати

Анализирайки програмните документи на политическите партии в Сърбия, в т.ч. управляващите през последните години и ръководейки се от изведените 10 основни категориални показатели на концепцията „Сръбски свят“, авторката, за първи път в нашата наука, изяснява в каква степен основните идеи на тази концепция се възприемат от политически партии и какво е тяхното влияние върху провежданата от сръбското правителство политика. Наред с това, въз основа най-вече на дълбочинни интервюта с експерти, за първи път, е анализирано отражението на политиката, основаваща се на концепцията „Сръбски свят“ върху страните от Западните Балкани, преди всичко Черна гора и Босна и Херцеговина, част от която е Република Сръбска с главен град Баня Лука, а също и върху самата Сърбия.

Изследвани са отношенията на сръбската държава с големи геополитически играчи. Направена е и прогноза за бъдещото развитие на политическите процеси в Сърбия в *контекста на засилващо се/намаляващо влияние на идеите на „Сръбски свят“ сред управляващите елити и обществените настроения.*

Всички тези резултати биха били от значение при вземането на конкретни политически решения от различни отговорни държавни институции в различни страни.

- ***Обръща се внимание на използваната методология***

Изследователските методи, които са използвани от дисертант Мирела Владимирова-Димитрова, са добре подбрани и прецизно приложени. В следствие на това са постигнати конкретни изследователски резултати.

За постигане на основната цел на изследването е приложена методология, която се основава на няколко метода, в т.ч. ретроспективен анализ в рамките на историческия подход, структурно-функционален анализ, контент анализ, сравнителен анализ и дълбочинни интервюта.

- ***Дава се оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.***

Дисертант Мирела Владимирова-Димитрова е постигнала основната изследователска цел и е изпълнила изследователските задачи, които е формулирала в увода на дисертационния труд. В много голяма степен това се дължи на нейните безспорни изследователски и личностни качества, в т.ч. отговорност, старание, трудолюбие, съчетани със солидна академична подготовка, получена в УНСС и НБУ и разбира се, на компетентното научно ръководство и подкрепа от страна на катедрата, в която се е обучавала в докторантура.

Изпълнението на заявените в увода 5 изследователски задачи може да бъде видно в трите глави от изложението на труда. В първа глава е изпълнена първата изследователска задача (проследяване на историческото развитие на сръбския национален идеал от средата на XIX век до началото на XXI век), във втора глава са изпълнение втората, третата и четвъртата изследователски задачи (анализ на факторите и процесите, способстващи за появата, утвърждаването и разпространението на концепцията „Сръбски свят“, като се разгледат основните идеи на водещите ѝ идеолози, което да послужи за нейната съдържателна реконструкция; анализ на съдържанието на програмите на партиите в „Третия кабинет Бърнабич“ като се открояват принципите и целите в тях, разкриващи отношението им спрямо изведените категории за анализ, отразяващи основните идейни линии в „Сръбски

свят“; съпоставка на идеите на концепцията „Сръбски свят“ с тези на концепцията „Руски свят“), а в трета глава е изпълнена и петата изследователска задача (провеждане на дълбочинни интервюта с експерти по темата).

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- **Оценка за приносите, посочени от дисертанта**

В автореферата дисертант Мирела Владимирова-Димитрова е заявила 8 приноса, в т.ч. 4 научни (определени от нея като „научно-теоретични“) и 4 научно-приложни (определени от дисертанта като „практико-приложни“). Заявените приноси са както следва:

- Научно-теоретични:

1. *За пръв път в българската научна литература е осъществен цялостен анализ на концепцията „Сръбски свят“ и е направен опит за съдържателно реконструиране на основните ѝ идеи, посредством обстоен преглед на политически и партийни документи, медийни послания, речи и публични изявления на водещите ѝ идеолози и поддръжници. Спрямо защитаваната основна цел условно са открити две крила (умерено – културно-духовно обединение / крайно – политическо обединение) идеолози на концепцията.*

2. *За пръв път в българската научна литература са подложени на анализ и авторска интерпретация политико-идеологическите рефлексии на концепцията „Сръбски свят“ върху политическите процеси и обществени нагласи в Черна гора и Република Сръбска.*

3. *Анализирана е взаимовръзката между концепциите „Руски свят“ и „Сръбски свят“ като са изведени водещите сходства и различия между тях.*

4. *Едно от достоинства на дисертационния труд е направеният анализ на трансформациите в сръбския национален идеал, посредством изследването на основните идейни линии в сръбските доктрини от XIX до XXI век и тяхната взаимовръзка със съвременната концепция „Сръбски свят“.*

- Практико-приложни:

5. *Открити и изследвани са основните източници за популяризиране и утвърждаване на идеите на концепция „Сръбски свят“ в сръбското обществено и медийно пространство.*

6. *Анализирани и систематизирани са водещите механизми за влияние на сръбските власти върху обществените нагласи и политически процеси в Черна гора и Република Сръбска в полза на целите на концепцията.*

7. *Осъществено е авторско изследване, касаещо съвместимостта между идеите и целите на идеолозите на „Сръбски свят“ и защитаваните политики от сръбските партии от „Начертанието“ на Гарашанин, „доктрината сръбство“ на Пашич, „югославянството“ на Караджорджевич, „доктрината за защита на сръбството“ на Сръбски културен клуб, „социалистическия федерализъм“ на Тито, „войнстващия сръбски национализъм“ Милошевич до „Сръбски свят“ на Вучич и Вулин в „Третия кабинет Бърнабич“, което допринася за открояването на основните поддръжници и опоненти на концепцията в сръбското политическо пространство. Изследването също може да послужи за основа и ориентир за бъдещи политически анализи.*

8. *Предложена и обоснована е авторска прогноза за бъдещото развитие на политическите процеси в Сърбия в контекста на засилващо се/намаляващо влияние на идеите на „Сръбски свят“ сред управляващите елити и обществените настроения.*

- ***Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни приноси в дисертационния труд.***

Всички заявени приноси може да бъдат приети като такива. Върху всеки един от тях може да бъде поставен специален акцент. Трудно е да се каже обективно кой е по-важен. Ако следва да бъдат открити по-значимите, то такива са приноси 1, 2 и 4 от научните/научно-теоретичните приноси и приноси 7 и 8 от научно-приложните/практико-приложните.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

- ***Посочват се публикацииите***

В предоставената справка за изпълнение на минималните национални изисквания дисертант Мирела Владимирова-Димитрова е посочила 3 публикации на български език, като една от тях е под печат. Всички те са по темата на дисертационния труд, разработени са самостоятелно и са публикувани в престижни издания.

Тези публикации са както следва:

1. Владимирова-Димитрова, М. (2023) „Идеалът от Начертанието пресъздаден в концепцията Сръбски свят“, В: Сборник с доклади от „Трета национална конференция по социология“, УНСС, 2023, с. 60-76

2. Владимирова-Димитрова, М. (2024) „Черна гора на геополитически кръстопът“, В: списание „Геополитика“, достъпно на: <https://geopolitica.eu/2024/214-broy-4-2024/3981-chedna-gora-na-geopoliticheski-krastopat>

3. Владимирова-Димитрова, М. (2025) „Югославските амбиции за разработване на ОМП по време на Студената война“, В: Сборник с доклади от Научна конференция „Радиационната защита в съвременния свят“, НВУ „Васил Левски“, 2025, /под печат/

От автобиографията на дисертант Мирела Владимирова-Димитрова е видно, че тя е автор и съавтор на още публикации, които са свързани с темата на дисертационния труд. Някои от тях са на английски език. Тези допълнителни публикации само показват, че интересът на дисертант Мирела Владимирова-Димитрова към политическите процеси и сигурността в Западните Балкани не е спорадичен, той е по-скоро траен и съществува отдавна.

- ***Дава се оценка на степента на разпространение на получените резултати в научната литература.***

Резултатите от изследването са добре представени в научната литература. Всички посочени публикации допринасят за тяхното възможно най-широко разпространение.

6. Оценка на автореферата

- ***Дава се оценка на коректността и степента на отразяване на съдържанието на дисертационния труд в автореферата.***

Авторефератът, който е в обем от 50 страници, е разработен съгласно изискванията на Университета за национално и световно стопанство на български и английски език. В него в съкратен вариант е представена най-съществената част от съдържанието на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационният труд притежава много достойнства. Трудно може да бъдат направени бележки по отношение на едно оригинално, завършено и издържано

езиково, стилово, чисто технически и най-вече методологически изследване, каквото безспорно представлява изследването на дисертант Мирела Влидимирова-Димитрова.

Може да бъдат отправени препоръки, в т.ч. имащи отношение към бъдещата изследователска работа на дисертанта. Ето някои от тези препоръки:

- Много интересно би било допълнително да бъде проучено какви са вижданията на изследователи от други страни, извън Балканите и на официалните институции в тези страни относно сръбската политика и конкретно концепцията „Сръбски свят“;
- В следващи изследвания дисертант Мирела Владимировна-Димитрова би могла да насочи своето внимание върху влиянието на концепцията „Сръбски свят“ конкретно върху интересите на България. В този контекст много интересен би бил един обективен анализ на българската политика спрямо Сърбия;
- Имайки предвид факта, че това е едно от първите, а може би и първото у нас цялостно изследване, притежаващо доста оригинални елементи, посветено на концепцията „Сръбски свят“, практическата реализация на нейните основни идеи в политиката на Сърбия и последствията от това за тази държава и държавите от Западните Балкани, препоръчително е то да бъде публикувано;
- Една чисто техническа препоръка - понятието „обител“ /„манастир“ няма смисъла на понятието „църква“, разбирано в смисъл на институция/организация. Ето защо двете думи не може да се използват като синоними.

8. Заключение

Ясно изразено становище – за или против присъждането на ОНС „доктор“.

Считам, че дисертант Мирела Владимировна-Димитрова демонстрира задълбочени знания, отлична информираност и сериозен изследователски потенциал. Дисертационният ѝ труд на тема „Концепцията Сръбски свят – политико-идеологически рефлексии в Западните Балкани (на примера на Босна и Херцеговина и Черна гора)“ притежава редица достойнствата. В дисертацията е представено оригинално, задълбочено и завършено изследване, посветено на сложен, важен и актуален проблем, в който може да бъдат открити национални, регионални, европейски и дори глобални измерения.

Дисертационният труд отговаря на националните изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, регламентирани в ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане, а също на изискванията, заложи в вътрешната нормативна уредба на УНСС.

Имайки предвид всичко това и най-вече, отчитайки получените в хода на изследването резултати и приносите, които дисертационният труд притежава, давам своята положителна оценка и ще гласувам „за“ дисертант Мирела Владова Владимировна-Димитрова да придобие на ОНС „доктор“ в професионално направление 3.3 Политически науки, научна специалност „Политология“ в УНСС.

08.08.2025 г.
гр. София

Рецензент:
/доц. д-р Константин Пудин/

REVIEWE

By: *Assoc. Prof. Dr. Konstantin Hristov Poudin,
University of National and World Economy,
Department "National and Regional Security"
Scientific specialty: "Economics and Management (Defense and Security
Management, Fundamentals of Security Policy)"*

Subject: dissertation for awarding of the educational and scientific degree "Doctor" in the professional field 3.3 Political Science, academic specialty "Political Science" at the UNWE.

Author of the Dissertation: Mrs Mirela Vladova Vladimirova-Dimitrova

Title of the Dissertation:

„The Concept of the Serbian World – Political and Ideological Reflections in the Western Balkans (A Case Study of Bosnia and Herzegovina and Montenegro)“

Grounds for presenting the opinion:

Participate as a member of the scientific jury for the defense of the doctoral dissertation by Order № 1829/25.06.2025 of the interim acting Vice-Rector for Research of the University of National and World Economy (UNWE) and decision of the scientific jury from its meeting on 26.06.2025, Record № 58.

1. Information about the candidate

Dissertation candidate Mirela Vladova Vladimirova-Dimitrova studied in the doctoral program of the Department "Political Science" at the Faculty „International Economics and Politics“ of the UNWE in the academic specialty "Political Science" by the Order of the Vice-Rector of the UNWE № 986/12.04.2022 with academic supervisor Prof. Dr. Blaga Blagoeva. The training was carried out on full-time form in the period 22.03.2022-24.06.2025.

• Brief biography

Dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova graduated from the Aprilov National High School in Gabrovo, where she obtained her secondary education.

In the period 2014-2018, she studied in the Bachelor's degree in Political Science at the UNWE, Sofia. At the end of this training she successfully graduated with a Bachelor's degree in Political Science.

The dissertation candidate holds a Master's degree in National and International Security from the New Bulgarian University, Sofia.

Dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova possesses excellent communication and organizational skills, which she developed during her Bachelor's and

Master's studies, participating in the organization and holding of various events. She is a member of the EGO POLITICO club at the UNWE. She is fluent in English and Russian and declares a good command of Spanish.

In addition to her academic interests, she has demonstrated an affinity for literature and fashion. She was awarded for literary achievements during the period of her secondary education.

- ***Academic and other positions held to date (including positions outside the university or scientific organization).***

Dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova has not held and does not currently hold an academic position, but from her dissertation work and the publications submitted to the scientific jury, it is obvious that she has a potential to be a researcher, which is a prerequisite for future realization in the academic field.

In her capacity as a doctoral student, she assisted the teaching work of the Department "Political Science", where she studied, and conducting four classes on the "Political Culture" course during the summer semester of the academic year 2023/2024.

In the period December 2019 - March 2020, she did an internship at the Directorate „Consular Relations“ of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria.

- ***Brief information about the implementation of the individual doctoral study plan***

During the period of her doctoral training at the Department “Political Science” dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova carried out all activities part of her individual study plan – she successfully passed all her doctoral exams, including in the disciplines of Methodology of scientific research, Academic writing, Political culture and political communication, Political theories of the 20th and early 21st centuries, Paper on the topic of the dissertation, she developed a dissertation and she published a sufficient number of publications to present to the public the results of her research within the dissertation.

Mrs Mirela Vladimirova-Dimitrova meets the minimal national requirements under article 2b, para 2 and 3 of the Act on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria for the awarding of the educational and scientific degree „Doctor“, which is also evident from the table, part of the documents, which have been submitted for this scientific jury.

2. General characteristics of the dissertation

- ***Structure, pages***

The dissertation consists of 311 pages of standard text. It is structured in Introduction, three main chapters, Conclusions, 5 Appendices at the end of the material, Bibliography. At the beginning of the dissertation, the author has presented a List of Abbreviations and a List of Tables (5 tables) and Figures (1 figure).

- ***Evaluation of the relevance of the topic; the objective; the tasks; the object; the subject; the main thesis of the dissertation***

The topic of the dissertation is an extremely relevant and important. Its relevance is determined by the fact that it is related to real and contemporary dimensions of the domestic and foreign policy of a specific European, Balkan and Bulgaria-neighbouring country, in this case Serbia. The topic is significant because this policy, based on a certain ideological basis, the author recognizes in this basis the "Serbian World" concept, determines not only the future development of Serbia, but also affects the fate of other countries in the Western Balkans. Thus, it inevitably reflects both on the stability of the region and on a united Europe, struggling to maintain its weakening geopolitical weight. This policy, although it has not been studied, but only mentioned a few times as a fact, also applies to North Macedonia,

respectively to the people there who have preserved their Bulgarian consciousness. It indirectly affects the Bulgarian minority in Serbia. All these circumstances inevitably concern Bulgaria as well.

The object and subject of the study are clearly defined. The “Serbian World” concept – the Serbian national ideal, along with the leading ideas, values, principles, and goals embedded within it is **object of study**. The political and ideological reflections of the concept in Montenegro, Republika Srpska, and Serbia are **subject of the study**.

The study in the dissertation is focused on the "Serbian World" concept, which, according to the **research thesis**, formulated by dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova, *incorporates nationalist, and revanchist ideas, which create conditions for the implementation of aggressive and assimilationist policies by the authorities in Belgrade toward Western Balkan states with a Serbian diaspora. These policies are facilitated through specific mechanisms that influence political processes and public attitudes in these countries, ultimately generating political challenges for the affected societies.*

The whole logic of the study is based on proving the above statement, and three working hypotheses have been formulated, namely:

1) *Throughout historical development, the Serbian national ideal has undergone various transformations, influenced by numerous factors that have altered its vision and the means for its realization. However, its core objective – spiritual, cultural, and political unification within the unified borders of the homeland – has remained unchanged.*

2) *The “Serbian World” concept, as the modern doctrine for achieving the Serbian national ideal, is supported by a significant portion of Serbia's ruling elite and is imposed through aggressive policies and specific instruments of influence on Western Balkan states with a Serbian diaspora.*

3) *The “Serbian World” concept carries a potential risk for the future domestic and foreign policy development of Montenegro and Bosnia and Herzegovina (Republika Srpska) due to its declared nationalist aspirations related to the redrawing of borders in the Western Balkans. These ambitions pose challenges to political stability and security for the governments and societies of the affected states.*

The **primary research objective**, which the author has set in her study, is *to analyze the ideological reflections and political reflections of the concept. The ideological reflections are examined through: tracing the historical transformations of the Serbian national ideal; investigating the factors and processes leading to the establishment of the ideas within the contemporary concept; analyzing the party programs of leading Serbian political parties. The political reflections are analyzed by: examining the behavior, messages, and specific instruments used by Serbian authorities; assessing how these strategies influence political processes and public attitudes in the mentioned Western Balkan states.*

To achieve this primary research objective, **5 research tasks** have been formulated, which are as follows:

- *To examine the historical transformations of the Serbian national ideal by identifying key events in Serbian history that have influenced its vision and the means for its realization.*
- *To analyze the factors and processes that contributed to the emergence, establishment, and dissemination of the “Serbian World” concept by examining the key ideas of its leading ideologists, which will serve as the foundation for its conceptual reconstruction (authorial interpretation).*
- *To trace the connection between the ideas of the “Serbian World” and the “Russian World”, highlighting their key similarities and differences.*

- *To conduct a substantive analysis of the programs of leading Serbian parties in the "Third Brnabić Cabinet" to identify the principles, ideas, and objectives that justify their positioning either as the concept's "strongest supporters" or as its "strongest opponents" within the Serbian political landscape.*
- *In-depth interviews with experts on the topic should be conducted to identify the key mechanisms of Belgrade's influence in the examined states, the possibilities for Montenegro's and Republika Srpska's foreign policy development as a consequence of Serbian intervention, and the alternatives for the future of the Serbian people and leadership. These alternatives must take into account the necessity of balancing national interests related to aspirations for rehabilitation, intentions for European integration, and the desire to maintain traditionally close relations with Russia.*

The above research tasks, formulated in this way, fully correspond to the stated primary research objective and contribute to its achievement.

- ***Scientific literature used (evaluation of the dissertation candidate's awareness of the issues of the dissertation)***

Dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova demonstrates in-depth knowledge and excellent awareness of the topic of the dissertation. She has correctly cited various publications and information sources in her thesis. The list of used and cited literature, which has been attached at the end of the dissertation, consists of 215 sources, which is impressive. They are divided into two categories - printed publications in Cyrillic and Latin, a total of 56, and Internet sources, the remaining 159.

3. Evaluation of the achieved scientific and scientific-applied results

- ***Emphasis is put on the main scientific and/or scientific-applied results obtained in a dissertation work***

Without seeming to be an exaggeration, it can be accepted that the results of the research presented in this dissertation for the awarding of the ESD "Doctor" are impressive. They have a scientific and scientific-applied character.

Scientific results

The dissertation concerns a topical, important and at the same time poorly developed topic in our science, which is undoubtedly the topic of the "Serbian World" concept and its practical implementation in domestic and especially foreign policy of Serbia.

Dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova has applied appropriate research methods that allow her to analyse the development of views about the Serbian national ideal from the mid-19th century to the present day, to reveal the origins of the "Serbian World" concept and for the first time to construct this concept, which does not exist as a complete written document, identifying 10 main indicators. A comparative analysis "Serbian World" concept and "Russian World" concept has been made.

All these results enrich the research within the relevant problem area in the country and become the basis for further research on this topic

Scientific-applied results

Analysing the program documents of the political parties in Serbia, including the ruling ones in recent years, and having in mind the derived 10 main categorical indicators of the "Serbian World" concept, the author, for the first time in our science, has clarified to what extent the main ideas of this concept are perceived by political parties and what their influence is on the policy pursued by the Serbian government.

In addition, based mainly on in-depth interviews with experts, for the first time the

impact of the policy based on the "Serbian World" concept on the countries of the Western Balkans, primarily Montenegro and Bosnia and Herzegovina, part of which is the Republika Srpska with the capital Banja Luka, and also on Serbia itself, has been analysed.

The relations of the Serbian state with major geopolitical players have been studied.

A forecast for the future development of the political processes in Serbia, in the context of increasing/decreasing influence of "Serbian World" ideas among ruling elites and public moods, has been also made.

All these results would be important in making specific political decisions by various responsible state institutions in different countries.

- ***Attention is paid to the used methodology***

The research methods used by dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova have been well selected and correctly applied. As a result, specific research results have been achieved.

To achieve the primary research objective of the study, a methodology based on several methods has been applied, including retrospective analysis within the framework of the historical approach, structural-functional analysis, content analysis, comparative analysis and in-depth interviews.

- ***The implementation of the assigned tasks and the achievement of the objective of the dissertation are evaluated***

Dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova has achieved the primary research objective and fulfilled the research tasks that she formulated in the introduction to the dissertation. To a great extent, this is due to her undisputable research and personal characteristics, including responsibility, diligence, hardworking, combined with solid academic training from the UNWE and the NBU and, of course, due to the competent scientific guiding and support from the department, where she was a PhD student.

The implementation of the five research tasks, stated in the introduction, can be seen in the three chapters of the dissertation. The first research task (tracing the historical development of the Serbian national ideal from the mid-19th century to the beginning of the 21st century) has been fulfilled in the first chapter. The second, third and fourth research tasks (analysis of the factors and processes contributing to the emergence, consolidation and spread of the concept of the "Serbian World", by examining the main ideas of its leading ideologists, which will serve for its meaningful reconstruction, analysis the content of the programs of the parties in the "Third Brnabić Cabinet", by highlighting the principles and goals in them, revealing their attitude towards the categories derived for analysis, reflecting the main ideological lines in the "Serbian World", comparison of the ideas of the "Serbian World" concept with those of the "Russian World" concept) have been fulfilled in the second chapter. The fifth research task (conducting in-depth interviews with experts on the topic) has been fulfilled in the third chapter.

4. Evaluation of the scientific and scientific-applied contributions

- ***Evaluation of the contributions declared by the dissertation candidate***

In the abstract, dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova has stated 8 contributions, including 4 scientific (called by the author scientific-theoretical) and 4 scientific-applied (called by the author practical-applied). These contributions are as follows:

Scientific-theoretical:

1. *For the first time in Bulgarian scientific literature, a comprehensive analysis of the "Serbian World" concept has been carried out and an attempt has been made for substantive reconstruction of its main ideas through detailed review of political and party documents,*

media messages, speeches and public statements of its leading ideologists and supporters. In relation to the defended main goal, two wings (moderate – cultural-spiritual unification / extreme – political unification) of the concept's ideologists have been conditionally highlighted.

2. For the first time in Bulgarian scientific literature, the political-ideological reflections of the “Serbian World” concept on political processes and public attitudes in Montenegro and Republika Srpska have been subjected to analysis and authorial interpretation.

3. The interconnection between the “Russian World” and “Serbian World” concepts has been analyzed, with leading similarities and differences between them identified.

4. One of the merits of the dissertation lies in its analysis of transformations in the Serbian national ideal has been made through research of main ideological lines in Serbian doctrines from the 19th to 21st centuries and their interconnection with the contemporary “Serbian World” concept.

Practical-applied:

5. The main sources for popularizing and establishing the ideas of the “Serbian World” concept in Serbian public and media space have been highlighted and researched.

6. Leading mechanisms of Serbian authorities' influence on public attitudes and political processes in Montenegro and Republika Srpska in favor of the concept's goals have been analyzed and systematized.

7. An authorial study has been carried out concerning the compatibility between the ideas and goals of “Serbian World” ideologists and the policies defended by Serbian parties in the “Third Brnabić Cabinet”, which contributes to highlighting the main supporters and opponents of the concept in Serbian political space. The research can also serve as a basis and guide for future political analyses.

8. An authorial prognosis for the future development of political processes in Serbia in the context of increasing/decreasing influence of “Serbian World” ideas among ruling elites and public moods has been proposed and substantiated.

- ***Emphasis is placed on the main scientific and/or scientific-applied contributions in the dissertation.***

All declared contributions can be accepted as such. Special emphasis can be placed on each of them. It is difficult to say objectively, which of them is more important. If the more significant ones should be highlighted, they are contributions 1, 2 and 4 of the scientific/scientific-theoretical contributions and contributions 7 and 8 of the scientific-applied/practical-applied ones.

5. Evaluation of the publications

- ***Publications are listed***

In the submitted table of fulfilment of the minimum national requirements, the dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova has presented 3 publications in Bulgarian, one of which to be published. All of them are on the topic of the dissertation. They have been developed independently and have been published in prestigious journals.

These publications are as follows:

1. Vladimirova-Dimitrova, M. (2023) “The Ideal from Načertanije Recreated in the Serbian World Concept”, In: Proceedings from “Third National Conference on Sociology”, UNWE, 2023, pp. 60-76

2. Vladimirova-Dimitrova, M. (2024) “Montenegro at the Geopolitical Crossroads”,

In: "Geopolitics" journal, available at: <https://geopolitica.eu/2024/214-broy-4-2024/3981-chedna-ghora-na-geopoliticheski-krastopat>

3. Vladimirova-Dimitrova, M. (2025) "Yugoslav Ambitions for WMD Development During the Cold War", In: Proceedings from Scientific Conference "Radiation Protection in the Modern World", Vasil Levski National Military University, 2025, /to be published/

It is evident from the Mirela Vladimirova-Dimitrova's CV that she is the author and co-author of more publications related to the topic of the dissertation. Some of them are in English. These additional publications themselves only show that her interest in the political processes and security in the Western Balkans is not sporadic. It is rather long lasting and has been for a long time.

- ***An evaluation is given of the degree of dissemination in the scientific literature of the achieved results***

The results of the study are well presented in the scientific literature. All dissertation candidates' publications contribute to the widest possible dissemination of the results of the study.

6. Evaluation of the abstract

- ***An evaluation is given of the correctness and degree of correspondence of the content of the dissertation work to the abstract***

The abstract consists of 50 pages. It has been developed, both in Bulgarian and in English, according to the requirements of the University of National and World Economy. The abstract contains all the required elements and it correctly presents, in brief, the main part of the dissertation.

7. Critical remarks, recommendations and questions

The dissertation has a lot of strengths. It is not easy to make any critical remarks regarding an original, completed and very well methodologically constructed and conducted study, which is undoubtedly Mirela Vladimirova-Dimitrova's study.

Of course, recommendations can always be made, including those related to the dissertation candidate's future research work. Here are some of these recommendations:

- It would be very interesting if Mirela Vladimirova-Dimitrova's further study is focused on views/studies of researchers from other countries, outside the Balkans, and on the position of official institutions in these countries regarding Serbian politics and specifically the "Serbian World" concept;
- In her further studies, dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova could focus her attention on the influence of the "Serbian World" concept specifically on the interests of Bulgaria. In this context, an objective analysis of Bulgarian policy towards Serbia would be of great interest;
- Considering the fact that this is one of the first, and perhaps the first comprehensive study in our country, possessing quite original elements, dedicated to the "Serbian World" concept, the practical implementation of its basic ideas in the politics of Serbia and the consequences of this for the country and the countries of the Western Balkans, it is recommended that it be published;
- A purely technical recommendation - the term "monastery/obitel" does not have the same meaning as the term "church", understood in the sense of an institution/organization. That is why the two words cannot be used as synonyms.

8. Conclusions

A clearly stated opinion – for or against awarding the ESD "Doctor"

In my opinion dissertation candidate Mirela Vladimirova-Dimitrova demonstrates in-depth knowledge, excellent awareness and great research potential. Her dissertation on "The Concept of the Serbian World - Political and Ideological Reflections in the Western Balkans (on the Example of Bosnia and Herzegovina and Montenegro)" owns a number of strengths. The dissertation presents an original, in-depth and completed study dedicated to a complex, important and topical problem, in which national, regional, European and even global dimensions can be found.

It meets the requirements for awarding the ESD "Doctor", given by the Act on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the rules for its implementation, as well as the internal regulations of the UNWE.

Given all this and especially having in mind the results, obtained in the course of the research, as well as the contributions of the dissertation, I express my positive opinion and will vote "Yes" dissertation candidate Mirela Vladova Vladimirova-Dimitrova to be awarded the ESD "Doctor" in professional field 3.3 Political Science, academic specialty "Political Science" at the UNWE, Sofia.

08.08.2025
Sofia

Reviewer:
/Assoc. Prof. Dr. Konstantin Poudin/